

Tabiat Risalesi'nde geçen Birinci Yolun İkinci Muhali'ni izah eder misiniz?

"İKİNCİ MUHAL"

"Eğer her şey, Vâhid-i Ehad olan Kadîr-i Zülcelâle verilmezse, belki esbaba isnad edilse, lâzım gelir ki, âlemin pek çok anâsır ve esbabı, herbir zîhayatın vücudunda müdahalesi bulunsun. Halbuki, sinek gibi bir küçük mahlûkun vücudunda, kemâl-i intizamlı, gayet hassas bir mizan ve tamam bir ittifakla, muhtelif ve birbirine zıt, mübâyin esbabın içtimaı o kadar zâhir bir muhaldir ki, sinek kanadı kadar şuuru bulunan, *'Bu muhaldir, olamaz.'* diyecektir."

"Evet, bir sineğin küçücük cismi, kâinatın ekser anâsır ve esbabıyla alâkadardır, belki bir hülâsasıdır. Eğer Kadîr-i Ezelîye verilmezse, o esbab-ı maddiye, onun vücudu yanında bizzat hazır bulunmak lâzım; belki onun küçücük cismine girmek gerektir. Belki, cisminin küçük bir nümunesi olan gözündeki bir hücre sineye girmeleri icap ediyor. Çünkü, sebep maddî ise, müsebbebin yanında ve içinde bulunması lâzım geliyor. Şu halde, iki sineğin iğne ucu gibi parmakları yerleşmeyen o hücrecikte, erkân-ı âlem ve anâsır ve tabâyiin, maddeten içinde bulunup, usta gibi içinde çalıştıklarını kabul etmek lâzım geliyor. İşte, Sofestâînin en eblehleri dahi böyle bir meslekten utanıyor."⁽¹⁾

Burada çürütülen fikir, **"sebepler yapıyor"** fikri olunca, Üstad Hazretleri bu misali, sebeplerin, ince bir sanatın icadındaki acziyetlerini ifade için vermiştir.

Malum, **"Alemde iş gören ve yaratan sebeplerdir"** demekle, **"zerreler yapıyor"**, demek farklı şeylerdir. Buradaki cevap makamı, "sebepler yapıyor" iddiası olunca, cevap da ona göre olmuştur. Başka yerlerde de zerrenin müessir olamayacağı ispat ediliyor.

Alemdeki sebepler denilince, ana hatları ile: toprak, su, hava ve ateş olarak ifade edilir. Bunlar ise tabiatı icabı kaba, istila etmeye ve tahribe müsait, incelikten uzak, şuur ve iradeden yoksun, mübaşeretle, yani temas ile iş gören unsurlardır.

Bu unsurlara ve sebeplere yaratıcı olarak bakanlara sormak lazımdır: Bir sineğin ince ve küçük vücudunda, küçücük gözünün içinde çalışan bir hücre, şayet

sebeplerin icadı ve tasarrufu ile çalışıyor denirse, o koca tahripkar ve kaba sebeplerin -toprak, hava, su ve ateşin- o gözün içinde maddi olarak bulunmaları gerekmiyor mu?

Halbuki, o incecik göze ve hücreesine, en ince ve nazik, maddi şeyler bile giremiyor. Ateş orada olsa, gözü patlatır; toprak orada olsa, zaten kör eder. Öyle ise sebepler yapıyor iddiası batıldır, hiçbir delile dayanmamaktadır.

Bir usta, iş yapmak için, çekici eline almadıkça, bir çivi dahi çakamaz. Temas etmeden, taşı kaldıramaz. Zira maddi alemde ve madde içinde işler ancak temas ederek yapılabilir. Bu bir fizik kanunudur.

Öyle ise, bir hücreye rububiyet dava eden sebep, maddi olarak o hücrenin yanında hazır ve nazır olması gerekiyor. Çünkü temas olmadan iş yapamaz.

Böyle olunca, nazik ve zarif ve ince bir hücrenin içinde toprak, su, hava ve ateş gibi kaba unsurların iş yaptığını ve onun içine yerleştiğini kabul etmek ne denli bir hurafe olduğu anlaşılır.

Zerre, sebep olmuş olsa bile, o hücre içinde bir nokta olur. Diğerlerine nasıl girecek, nasıl yerleşecek, nasıl o karmaşık ve mükemmel hücrenin bütününün yanında hazır ve nazır olup temas ile iş görecektir?

Aynı mana, zerre için de geçerlidir. Hücrenin bütün beden ile bir irtibat ve nispeti vardır. O zerre, bütün bu irtibat ve nispeti bilecek bir ilmi ve şuuru olmak lazım gelir. Hatta bütün kainatı da ihata edecek bir ilim ve kudret gerektir. Zira insan mekanizması kainat ile irtibat ve nispet içinde bir ahenk ve uyum ile tasarlanmıştır. İnsan vücudundaki zerrenin, Güneşin yörüngesinde gitmesinde emeği olması lazımdır. Zira insanla alakası vardır. Bütün bu işleri ve kurguları çekip çeviren bir atom çekirdeğidir, demek, ne denli bir cehalet olduğunu herkes anlar.

Özet olarak **sebepler yapıyor** diyebilmek için, hücre içinde bütün o sebeplerin yerleşmesi ve temas ile iş görmesi gerekir. Yani güneş, toprak ve ateş gibi külli unsurların, o küçük hücrenin içinde olduğunu ve hücreyi icat ettiğini hayal etmek, ahmaklığın en kalın derecesi olur.

(1) bk. [Lem'alar, Yirmi Üçüncü Lem'a.](#)